

Kraków, 12.07.2019

Recenzja pracy doktorskiej

Mgr Julita Mlaskawy pt. Model powiązań innowacji bankowych z rozwojem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, napisanej pod kierunkiem naukowym dr hab. Anny Francik, prof. AWSB w Dąbrowie Górniczej, na Wydziale Nauk Stosowanych Akademii WSB w Dąbrowie Górniczej.

I. Uwagi wstępne

Podstawę formalną niniejszej recenzji stanowi pismo Dziekan dr hab. Katarzyny Szczepańskiej-Woszczyzny, prof. AWSB W Dąbrowie Górniczej, z dnia 18.06. 2019, o sporządzenie recenzji pracy doktorskiej pt. Model powiązań innowacji bankowych z rozwojem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, napisanej pod kierunkiem naukowym dr hab. Anny Francik, prof. AWSB w Dąbrowie Górniczej, na Wydziale Nauk Stosowanych Akademii WSB w Dąbrowie Górniczej.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska mieści się na 229 stronach i obejmuje wstęp, sześć rozdziałów, zakończenie, bibliografię, wykaz tabel i rysunków, załączniki.

Zgodnie z wymogami ustawowymi, praca doktorska powinna „stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego (...) oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej”¹. Mając powyższe na uwadze, przy ocenie rozprawy doktorskiej mgr Julity Mlaskawa, przyjęto następujące kryteria:

- znaczenie podjętej w rozprawie problematyki,
- poprawność sformułowania celów i hipotez pracy,
- opanowanie metod badawczych i pogłębienie wiedzy specjalistycznej,
- samodzielne rozwiązanie przez autorkę zagadnienia naukowego,
- wiedza teoretyczna w dyscyplinie naukowej,
- strona formalna pracy.

¹ Art. 13.1. ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, Dz. U. nr 65, poz. 595, z późn. zm.

II. Znaczenie podjętej problematyki

Podjęty w pracy problem, model powiązań innowacji bankowych z rozwojem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, oceniam jako innowacyjny, aktualny i ważny z perspektywy funkcjonowania przedsiębiorstw, a szczególnie kształtowania się relacji w obszarze wpływu innowacji bankowych na rozwój mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Problematyka procesów innowacyjnych jest przedmiotem zainteresowania wielu dyscyplin naukowych, stąd podstawową cechą procesów innowacyjnych jest multidyscyplinarność i interakcyjność. Cecha interakcyjności wskazuje na kształtowanie się relacji wewnątrzorganizacyjnych, budowanie relacji pomiędzy przedsiębiorstwami/przedsiębiorcami a innowacyjnymi organizacjami oraz relacje w ich otoczeniu. W niniejszej dysertacji, budowanie innowacyjnych relacji wskazuje na przedsiębiorców i innowacyjne organizacje finansowe/banki. Pomiar siły korelacji przedsiębiorstw i podmiotów otoczenia, nie tylko banków, jest zdeterminowany identyfikacją celów, zadań i funkcji obszarów działalności organizacji. Należy podkreślić, że wiodącymi centrami innowacji dla MSP są uniwersytety, centra badawczo rozwojowe, ośrodki innowacji (centra transferu technologii, preinkubatory i akademickie inkubatory przedsiębiorczości, parki technologiczne, regionalne i lokalne fundusze pożyczkowe, fundusze poręczeń kredytowych).

W kontekście powyższych uwag, istotne znaczenie ma rozumienie integracji, (integracja nie tylko odnosi się do kształtowania relacji pomiędzy organizacjami, czy relacji pomiędzy podmiotami współpracującymi), która jest źródłem pozyskiwania innowacji dla synergii organizacji.

Autorka dysertacji stwierdza, że „Główny problem badawczy, leżący u podstaw niniejszego opracowania, sprowadza się do ustalenia, czy innowacje bankowe wpływają pozytywnie na rozwój mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Takie pojęcia, jak rozwój firm czy innowacje, mają charakter pojęć sumatywnych, czyli wielowymiarowych. W praktyce oznacza to, że ich operacjonalizacja może nastęrczać spore trudności, wymaga bowiem określenia wymiaru obu zjawisk i ustalenia, w jakim stopniu banki są obserwowalnym kreatorem funkcjonowania przedsiębiorstw i czy przedsiębiorstwa skłaniają banki do innowacji”.

Odnosząc się do stwierdzenia, „takie pojęcia, jak rozwój firm czy innowacje, mają charakter pojęć sumatywnych, czyli wielowymiarowych. W praktyce oznacza to, że ich operacjonalizacja może nastęrczać spore trudności,” **w mojej ocenie problem ten jest**

bardziej złożony i nie dotyczy tylko pojęć. Operacjonalizacja problemu badawczego jest najobszerniejszym etapem przygotowania badań.

Obejmuje ona rozstrzygnięć dotyczących pojęć i ich zdefiniowania, doboru i zdefiniowania wskaźników i zmiennych, wskazanie zbiorowości, w której będą realizowane badania, wybór metod i technik badawczych, wybór bazy źródłowej, zasady analizy uzyskanego materiału empirycznego. Oznacza to, że operacjonalizacja jest bardzo ważną częścią procesu badawczego, a podjęte w jej ramach decyzje bezpośrednio rzutować będą na wyniki badań.

Stwierdzam, że w dysertacji, Autorka uwzględniła poszczególne etapy (kroki) operacjonalizacji procesu badawczego.

Zaimplementowanie innowacji bankowych przez MŚP powinno przynosić korzyści zarówno przedsiębiorstwom/przedsiębiorcom i bankom. Opisanie wszystkich czynników warunkujących relacyjną aktywność obu podmiotów wymaga wieloaspektowej analizy, która pozwoli zidentyfikować oczekiwania przedsiębiorstw z możliwościami banków i ich gotowością do podjęcia aktywności proinnowacyjnej. Zderzenie oczekiwań przedsiębiorców z ofertą i aktualnymi możliwościami banków, pozwoliło na utworzenie *modelu powiązań innowacji bankowych z rozwojem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw*.

W procesie badawczym wskazano na trzy podstawowe obszary, innowacje bankowe, rozwój MŚP, bariery rozwoju mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Wskazane elementy pozostają w związku z jakością procesu dyfuzji innowacji bankowych do MŚP z uwzględnieniem elementów implementacyjno – absorpcyjnych.

W budowaniu modelu uwzględniono generację procesu innowacyjnego, elementy modelu migracji zysku przewidującego działanie przedsiębiorstwa i banku w zintegrowanej strukturze, której najważniejsze składniki należy dostosować do priorytetu klientów MŚP (dostarczanie innowacji w nowatorski sposób, kredytowanie, usługi pomocnicze, przewidywanie przyszłych możliwości biznesowych, itp.).

Dopełnieniem zależności określonych w modelu jest **mapa powiązań pomiędzy barierami rozwoju MŚP a odpowiadającymi im innowacjami bankowymi** oraz zbiór dobrych praktyk rynkowych, które mogą zostać zaadaptowane przez inne organizacje współpracujące z firmami MŚP. Mapa zawiera informacje, z jakich innowacji bankowych powinien skorzystać przedsiębiorca w przypadku zdiagnozowania określonej bariery rozwoju firmy i jakie efekty może uzyskać dzięki takiemu działaniu.

W kontekście powyższych uwag, uważam że podjęty w pracy problem został trafnie zidentyfikowany i wpisuje się w istniejącą lukę zarówno teoretyczną, jak i empiryczną, w nauce o zarządzaniu.

Cele pracy

Cel główny rozprawy, cele szczegółowe oraz hipotezy przedstawiono we wstępie pracy (s. 105-107).

Celem głównym pracy jest opracowanie modelu powiązań innowacji bankowych z rozwojem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. W dysertacji zaproponowano dziesięć celów szczegółowych, ich realizacja jest ważna, umożliwia realizację celu głównego

Cele szczegółowe dotyczą:

1. Określenia obszarów współpracy pomiędzy bankami i przedsiębiorcami.
2. Określenia barier rozwoju mikro, małych i średnich przedsiębiorstw.
3. Identyfikacji innowacji bankowych odpowiadających potrzebom zgłaszanym przez przedsiębiorców MŚP.
4. Przeprowadzenia wielopłaszczyznowej diagnozy zależności zachodzących pomiędzy innowacjami bankowymi a barierami rozwoju MŚP.
5. Zidentyfikowania poziomu implementacji innowacji bankowych w przedsiębiorstwach MŚP.
6. Zaproponowania nowych rozwiązań wspomagających pokonywanie wybranych barier rozwoju MŚP.
7. Modelowania i wariantowania powiązań bankowych z rozwojem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw.
8. Opracowania teoretycznego modelu powiązań bankowych z rozwojem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw.
9. Konfrontacji utworzonego modelu teoretycznego z praktyką gospodarczą.
10. Dyrektyw i wskazań praktycznych dotyczących czynników stymulujących i destymulujących absorpcję innowacji bankowych wśród przedsiębiorców MŚP.

Zdaniem Autorki dysertacji utworzenie modelu powiązań innowacji bankowych z rozwojem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw pozwoli na realizację procesów innowacyjnych w sposób zorganizowany i skuteczny (s.106).

W moim przekonaniu należy precyzyjnie opisać, co wg Autorki oznacza zorganizowany i skuteczny sposób realizacji procesów innowacyjnych.

Wynika to z semantyki procesu innowacyjnego. Proces innowacyjny w swojej idei i strukturze jest zorganizowany, sekwencyjny. Jest to zjawisko powstawania, dojrzewania i upowszechniania idei w kierunku praktycznego zastosowania, w wyniku ich stosowania obserwujemy skutki ekonomiczno-społeczne. Na tak rozumiany proces innowacyjny składają się fazy zmian: pomysł, innowacja (wynałazek) i dyfuzja (upowszechnienie).

Powszechnie przebieg procesu innowacyjnego wiąże się z cyklem życia produktu, który się składa z etapów - wprowadzenie, wzrost, dojrzałość, spadek, wycofanie. Dokładnie się przypatrując temu cyklowi życia produktu, zwłaszcza na pierwszą fazę, czyli wprowadzenie nowego produktu na rynek, zauważamy etap finalny przeprowadzonego procesu innowacyjnego danego produktu. Przed wprowadzeniem nowego produktu na rynek przechodzi on drogę ewolucji, od badania (wyszukiwanie nowych usług, pomysłów, wyrobów, informacji) przez rozwój (doskonalenie istniejących usług, pomysłów, informacji, wyrobów), projektowanie (dostosowanie wymagań na język zrozumiały dla zainteresowanych) i wdrażanie (wprowadzenie usług, produktów na rynek).

W kolejnym zdaniu (s. 106) Autorka wskazuje, że „Synergiczne działanie wypracowanych rozwiązań, spowoduje także zmniejszenie siły oddziaływania barier rozwoju po stronie MŚP, oraz wdrażanie trafionych innowacji po stronie banku. Określenie zasad współpracy pomiędzy partnerami relacji umożliwi synchroniczny rozwój przedsiębiorstw MŚP i banków, stanowiących w wypracowanym modelu, partnera biznesowego wspierającego działania rozwojowe polskich firm. Proces absorpcji innowacji bankowych przez przedsiębiorstwa można ująć w formie modelu stymulującego kierunek i skuteczność dyfuzji innowacji bankowych”.

W moim przekonaniu należy wyjaśnić, jakie mechanizmy należy zastosować, by MŚP tworzyły klastry do współpracy z bankiem, bankami. Wynika to z twierdzenia, że w biznesie mamy do czynienia z synergia, gdy kilka firm lub grup pracuje razem i osiąga większy sukces niż pracując osobno.

Przedstawiony cel pracy jest akceptowalny, wypełnia bowiem lukę badawczą w obszarze badań nad powiązaniem innowacji bankowych z rozwojem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw.

Powyższe założenie stanowi podstawę teoretyczną do postawienia głównej hipotezy badawczej pracy H0: Model powiązań innowacji bankowych z barierami rozwoju mikro, małych i średnich przedsiębiorstw pozwala na absorpcję innowacji bankowych wspomagających rozwój MŚP.

Weryfikacja hipotezy głównej związana jest z koniecznością weryfikacji pięciu hipotez cząstkowych. Sformułowano następując hipotezy cząstkowe:

H1: Jeżeli przedsiębiorca korzysta z innowacji bankowych to zwiększa szanse na rozwój poprzez zmniejszenie barier. Hipoteza H1 dotyczy wykazania związku pomiędzy sięganiem przez przedsiębiorców po określone innowacje bankowe a procesem pokonywania barier ograniczających rozwój MŚP.

Weryfikację hipotezy H1 przeprowadzono w oparciu o wyniki analizy wartości współczynnika korelacji innowacji bankowych z wybranymi barierami rozwoju mikro, małych i średnich przedsiębiorstw.

Uważam, że należy dokonać analizy efektów adaptacji innowacji bankowych przez przedsiębiorców działających indywidualnie oraz przez grupy przedsiębiorców działających wspólnie.

H2: Jeżeli przedsiębiorcy sięgają po innowacje bankowe to zwiększa się współczynnik przeżywalności firm MŚP.

Hipoteza H2 związana jest z występowaniem pozytywnego związku pomiędzy korzystaniem z innowacji bankowych przez przedsiębiorców a zwiększeniem współczynnika przeżywalności mikro, małych i średnich przedsiębiorstw.

Do weryfikacji hipotezy H2 zostały wykorzystane wnioski z analizy wartości współczynnika korelacji innowacji bankowych z barierami rozwoju MŚP wpływającymi na obniżenie wartości wskaźnika przeżywalności polskich firm.

H3: Jeżeli wzrasta jakość komunikacji pomiędzy bankiem i przedsiębiorcą to wzrasta poziom absorpcji innowacji bankowych przez MŚP.

Hipoteza H3 dotyczy powiązania procesu absorpcji innowacji bankowych z jakością komunikacji pomiędzy bankiem i klientem MŚP. Im wyższa jakość komunikacji, tym sprawniejszy i skuteczniejszy proces absorpcji.

Weryfikację hipotezy H3 przeprowadzono w oparciu o analizę danych pozyskanych w badaniu ankietowym.

H4: Im wyższy stopień wykorzystania innowacji bankowych tym wyższa konkurencyjność przedsiębiorstwa.

Hipoteza H4 została zweryfikowana w oparciu o opinie przedsiębiorców biorących udział w wywiadach ukierunkowanych nieskategoryzowanych oraz o analizę poziomu oddziaływania innowacji bankowych na zmniejszenie barier ograniczających rozwój konkurencyjności badanych podmiotów.

H5: Nieprawidłowy przebieg procesu tworzenia innowacji bankowych ogranicza proces ich dyfuzji i implementacji w MŚP.

Weryfikację hipotezy H5 przeprowadzono w oparciu o wyniki analizy FMEA dla procesu tworzenia i implementacji innowacji bankowych do MŚP.

Założeniem podjętego procesu badawczego była **weryfikacja hipotezy głównej** mówiącej, iż model powiązań innowacji bankowych z barierami rozwoju mikro, małych i średnich przedsiębiorstw pozwala na absorpcję innowacji bankowych wspomagających rozwój MŚP.

Autorka wskazuje na „**absorpcję innowacji bankowych wspomagających rozwój MŚP**”.

Nie wspomniano o absorpcji innowacji przez banki, jako następstwo synergii aktywności MŚP i banków.

W obszarze nauk dotyczących zarządzania pojęcie „**absorpcja innowacji bankowych wspomagających rozwój MŚP**” sprowadza się do umiejętności trwałego adaptowania (wprowadzania, przyswojenia, włączania) idei pochodzących z otoczenia, zjawisk lub stanów (np. zmian, procesów, zasobów) do strategii organizacji, które mają przyczynić się do osiągnięcia celów instytucji. wskutek czego stosuje się je również w odniesieniu do absorpcji innowacji.

Jak wskazuje A. Leszczyńska² - **absorpcja innowacji**, mówi o innowacjach pochodzących z otoczenia powstałych w wyniku ich dyfuzji, które są akceptowane i wykorzystywane przez organizację. Zjawisko to zostało zaprezentowane w postaci pięciu faz (1) świadomość innowacji, (2) zainteresowanie innowacją, (3) analiza i możliwości wykorzystania, (4) testowanie, (5) implementacja.

Cel główny pracy sformułowano poprawnie, wyraźnie określając kierunek badań. Również poprawnie zostały sformułowane cele cząstkowe. Są one logiczne i spójne z celem głównym rozprawy.

² Leszczyńska A. (2011) *Absorpcja innowacji ekologicznych w przedsiębiorstwie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, s. 21.

Pewne zastrzeżenia budzą natomiast przedstawione hipotezy.

W hipotezie H5 występują dwie hipotezy, co jest błędem konstrukcji tego typu założenia badawczego.

Podsumowując całościowo powyższą ocenę, stwierdzam że założenia badawcze pracy, wyrażone poprzez cel główny i cele cząstkowe oraz hipotezy, w dostatecznym stopniu spełniają wymagania formalne.

III. Metodyka badań

Badania empiryczne w pracy związane są z następującymi aspektami:

- opracowanie złożenia modelu,
- opracowanie wzorcowego modelu powiązań innowacji bankowych z rozwojem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw.

Opracowany model jest wkładem Autorki dysertacji w dorobek nauk o zarządzaniu.

W wyniku przeprowadzonego procesu badawczego potwierdzono zasadność podjęcia tematu pracy.

W badaniach wykorzystano **triangulację metod**, przedstawiając spójną metodykę badań, wskazującą etapy procesu badawczego, a także metody badawcze, wraz z uzasadnieniem ich doboru. Uzasadnieniem wyboru tej metody jest to, że triangulacja jest metodą stosowaną w badaniach społecznych, zapewnia wyższą jakość prowadzonych badań i ogranicza błędy pomiaru. Polega na zbieraniu danych za pomocą dwóch lub większej liczby metod (np. obserwacja razem z sondażem czy analizą treści), a następnie porównuje i pozwala na łączenie wyników. Oznacza też łączenie metod ilościowych i jakościowych.

Zasadnicze badania poprzedziła obserwacja i rozmowy (wywiady) potwierdzające zasadność sformułowania celu pracy i hipotez. W dalszej kolejności przeprowadzono studia literatury krajowej i zagranicznej. Znalaziono w literaturze potwierdzenia opisów przyjętej terminologii, jak również lokalizację tematyki w naukach o zarządzaniu.

Zastosowanie w dysertacji triangulacji podejścia ilościowego i jakościowego, pozwoliło na głębsze zrozumienie badanego zjawiska z uwzględnieniem oddziaływania czynników drugorzędnych kształtujących kontekst badawczy analizowanego problemu. W trakcie analizy tematu zastosowano następujące metody badawcze:

- kwestionariusz ankiety,
- pogłębione wywiady z właścicielami wybranych firm MŚP,

- eksperyment,
- analizę statystyczną,
- analizę FMEA (analiza efektów form niepowodzenia),
- analizę poziomu nasycenia oferty bankowej innowacjami kierowanymi do MŚP.

Ważną metodą badawczą były badania pilotażowe wśród dziesięciu przedsiębiorstw działających na terenie województwa małopolskiego. Pozwoliło to na opracowanie ostatecznej wersji kwestionariusza, który, w wersji elektronicznej wysłano do 3000 MŚP.

Zastanawiające jest zainteresowanie badaniem przez MŚP, współczynnik zwrotności ankiet wyniósł zaledwie 0,5%. Wydaje się, że niskie zainteresowanie badaniami wskazuje na brak zaufania do tego typu badań, a głównie do skutecznych efektów proponowanych innowacji.

Szczególnie zastanawiająca jest reakcja banków na możliwość wykorzystania kwestionariuszowych informacji. Banki nie wyraziły zgody na wykorzystanie danych ankietowych w badaniach związanych z niniejszą dysertacją.

Autorka dysertacji przedstawiła metodykę badań, wskazując etapy procesu badawczego, a także metody badawcze, wraz z uzasadnieniem ich doboru.

Przeprowadzone badania empiryczne, ze względu na próbę badawczą, należy uznać za jakościowe, mające charakter case study.

Przeprowadzone badania są wystarczającą próbą dla realizacji aspektu poznawczo-koncepcyjnego.

IV. Ocena rozwiązania problemu

W strukturze pracy można wyróżnić dwie zasadnicze części: teoretyczną oraz koncepcyjno-empiryczną.

Część teoretyczna obejmuje trzy pierwsze rozdziały i stanowi syntezę wiedzy w zakresie: bank jako podmiot gospodarki rynkowej, miejsce innowacji bankowych w rozwoju banków oraz specyfiki sektora MŚP.

Część koncepcyjno-empiryczna zawarta jest w trzech kolejnych rozdziałach. Dotyczy ona modelu powiązań innowacji bankowych z rozwojem MŚP w świetle badań empirycznych, analizy danych empirycznych kształtujących zależności pomiędzy innowacjami bankowymi i barierami rozwoju MŚP oraz innowacje bankowe w kontekście związku z wybranymi barierami rozwoju MŚP.

W rozdziale pierwszym studia literaturowe dotyczą produktów, usług bankowych i roli banku we współczesnej gospodarce rynkowej. Ta część rozdziału koreluje z tematem rozdziału.

Podrozdziały 1.4 i 1.5 w swoim zakresie merytorycznym nawiązują do tematyki rozdziału 2. Rozdział 2 obejmuje problematykę innowacji bankowych i jej rolę w rozwoju banków. Jest ważnym wkładem badawczym nad problematyka innowacji bankowych, którego posumowaniem są modele procesu innowacji z rekomendacją Autorki dysertacji, wskazującą na stosowanie modeli interakcyjnego (s. 62).

W rozdziale trzecim, opierając się na badaniach literaturowych, dokonano analizy specyfiki sektora MŚP i ich współpracy z bankami.

Omawiana teoretyczna część pracy stanowi rezultat przeprowadzonych studiów literaturowych. Oceniając wartość merytoryczną tej części należy podkreślić, że cechuje ją logiczność oraz spójność treści. Poszczególne rozdziały oraz punkty w ramach rozdziałów są ze sobą powiązane i tworzą poprawny układ wyводу naukowego, związanego z celem rozprawy.

Pozytywnie oceniam także przyjętą konwencję narracji naukowej, polegającej na charakterystyce poszczególnych zagadnień, w pierwszej kolejności, ogólnie z perspektywy teorii zarządzania, a następnie podejmowanie próby odniesienia ich do podjętego tematu rozprawy (r.2). Należy podkreślić, że każdy punkt ma wskazany cel oraz zawiera wnioski, przedstawiające najważniejsze konkluzje.

W omawianej części pracy dostrzegam jednak pewne braki i kwestie dyskusyjne. Moje zastrzeżenia merytoryczne budzi brak krytycznej oceny poglądów nt innowacji bankowych i ich znaczenia w rozwoju banków. W tej części dysertacji Autorka szczegółowo omawia modele innowacji, od modelu: pierwszej generacji Rothwella, liniowy model „pchany przez naukę”, drugi model generacji Rothwella, nazywany modelem popytowym lub modelem innowacji ciągnionej, model trzeciej generacji Rothwella, zwany sprzężonym, łańcuchowym, powiązany lub interakcyjnym, model procesu innowacji, nazywany modelem czwartej generacji Rothwella, piąty model procesu innowacji Rothwella, model zintegrowany – sieciowy i model szóstej generacji procesu innowacji Brema.

Przedstawienie wybranych modeli z otoczenia przedsiębiorstw stanowią interesującą sugestię dla systemu bankowego, ale czy możliwą do adaptacji?.

W moim przekonaniu proces adaptacji modeli procesu innowacji dla celów bankowych wymaga wielu badań, w tym badań pilotażowych. Propozycja stosowania modelu interakcyjnego w banku nie jest poparta badaniami, jest poglądem Rothwella,

Zegveld, opublikowanym w 1985 roku, odnoszącym się do procesów zmian procesów industrializacji pod wpływem technologii (s.62).

Część koncepcyjno-empiryczna zawarta jest w trzech kolejnych rozdziałach.

W rozdziale czwartym przedstawiono proces doboru metody badawczej dla realizacji celu głównego oraz opisano proces badawczy. Opis metodologii badań należy uznać za właściwy, Autorka rozprawy wskazuje (za Babbie, 2004), że proces badawczy może być realizowany w oparciu o dane jakościowe lub ilościowe, sugerując, że Badania ilościowe pozwalają na pozyskanie danych empirycznych umożliwiających weryfikację przyjętej hipotezy.

W pracy zastosowano techniki sondażowe (ankiety i wywiady) oraz techniki dokumentacyjne, zastosowano trzy rodzaje metod ankietowych, dopełnieniem było przeprowadzenie badań jakościowych opartych na wywiadach z przedsiębiorcami oraz studium przypadku (eksperyment związany z uruchomieniem mikroprzedsiębiorstwa).

Autorka wskazuje, że połączenie danych pozyskanych w trakcie realizacji badań ilościowych i jakościowych pozwoliło na przeprowadzenie analizy FMEA (Failure Mode and Effect Analysis), polegającej na analizie przyczyn i skutków wad występujących w procesie tworzenia oraz implementowania innowacji bankowych do MŚP.

W tym rozdziale właściwie opisany jest proces badawczy dla osiągnięcia celu pracy i weryfikacji hipotez.

Rozdział piaty to analiza danych empirycznych kształtujących zależności pomiędzy innowacjami bankowymi a barierami rozwoju MŚP.

Przeprowadzona analiza zagadnień teoretycznych związanych z omawianym problemem badawczym pozwoliła na wyodrębnienie grupy 24 barier ograniczających rozwój polskich firm i jedenastu innowacji bankowych. Prowadzona analiza barier i innowacji bankowych wskazuje na duże rozbieżności pomiędzy oczekiwaniami klientów a dostosowaniem się banków do ich potrzeb. Badania Autorki wskazują na dominującą pozycję banku, co nie sprzyja rozwojowi przedsiębiorstw, a może mieć negatywne skutki dla banku.

W kontekście powyższych rozważań można mieć wątpliwość o praktycznym znaczeniu zbudowanego modelu. Wątpliwości potwierdza Autorka dysertacji „Jeżeli banki będą skupione na realizacji wyłącznie celów strategicznych związanych z maksymalizacją osiągniętych zysków, bez uwzględnienia w swoich działaniach potrzeb i oczekiwań klienta MŚP, przemieszczająca się strefa zysku wyprzedzi działania instytucji bankowych i zostanie przejęta przez inne podmioty niebankowe, działające na rynku finansowym.”(s. 168).

Rozdział szósty jest propozycją nowego modelu powiązań innowacji bankowych z rozwojem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw.

Autorka zaproponowała unikatowe rozwiązanie inicjowania procesu powiązań innowacji bankowych z rozwojem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw.

Zaproponowany model jest wkładem Autorki w dyscyplinę nauki o zarządzaniu.

W zakończeniu pracy Autorka odniosła się do celów oraz hipotez pracy, wskazując osiągnięcia pracy w kontekście przeprowadzonych studiów teoretycznych oraz badań empirycznych.

Przedstawione w empirycznej części pracy wyniki badań dostarczają szerokiej wiedzy w zakresie powiązań innowacji bankowych z rozwojem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw.

Wskazano wiele obszarów problemowych oraz niedoskonałości organizacyjnych. Na podstawie przeprowadzonej diagnozy opracowano wzorcowy model powiązań innowacji bankowych z rozwojem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw.

Przedstawione w części empirycznej pracy badania oraz ich analizę oceniam jako zadawalające. Autorka, rozwiązała postawiony w pracy problem badawczy oraz potwierdziła umiejętność prowadzenia badań naukowych.

V. Strona formalna pracy

Rozprawę charakteryzuje poprawna i spójna struktura. Objętość rozdziałów (z wyjątkiem rozdziału 6) jest porównywalna. Treść rozdziałów jest adekwatna do ich tytułów. Praca napisana jest zrozumiałym i poprawnym językiem. W pracy dostrzeżono jedynie drobne błędy językowe: literówki oraz błędy związane z niewłaściwą odmianą wyrazów.

Bibliografia rozprawy obejmuje numerowane pozycje literaturowe, źródła internetowe, zamieszczone na stronach 182 - 196. Źródła bibliograficzne dotyczą głównie tematyki: koncepcji zarządzania, ekonomii, bankowości i rynków finansowych, przedsiębiorczości, zarządzania wiedzą i innowacji. Źródła przedstawione w wykazie bibliografii były powoływane w tekście i właściwie zamieszczone w pracy. Należy zwrócić uwagę, że znaczna część powoływanych źródeł literaturowych to opracowania anglojęzyczne, co wzbogaca stronę poznawczą i metodologiczną pracy.

Pracę kończą:

- spis literatury – 223 pozycje,
- netografia – 58 pozycji
- wykaz tabel – 37 pozycji
- wykaz rysunków – 57 pozycji

- załączniki- 3 pozycje
- streszczenie pracy s. 226-229

Rysunki i tabele są powiązane z tekstem i zwiększają przejrzystość prezentowanych treści, skracają opis. Duża liczba autorskich rysunków i tabel, występujących zarówno w części empirycznej, jak i teoretycznej pracy świadczy o dużym wkładzie naukowym Autorki w dysertacji.

Ogólna ocena strony formalnej pracy jest dobra. Praca została przygotowana starannie i poprawnie warsztatowo. Wykazane, drobne uchybienia, nie wpływają na ogólne, pozytywne wrażenie.

VI. Konkluzja

Podsumowując recenzję rozprawy doktorskiej mgr Julity Mlaskawy pt. Model powiązań innowacji bankowych z rozwojem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, napisanej pod kierunkiem naukowym dr hab. Anny Francik stwierdzam, że jest ona opracowaniem naukowym o znacznych walorach zarówno poznawczych, jak i użytkowych, przedstawiającym wyniki badań w zakresie powiązań innowacji bankowych z rozwojem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw oraz autorską koncepcją realizacji tego procesu, wraz z wytycznymi do jej wdrożenia.

Praca i przeprowadzone w jej ramach badania wskazują, w stopniu zadawalającym, na:

- oryginalność rozwiązania problemu naukowego, opartego na samodzielnie zaprojektowanych badaniach,
- umiejętność prowadzenia i realizacji pracy badawczo-naukowej,
- posiadanie przez Autorkę rozprawy wiedzy teoretycznej w zakresie dyscypliny nauki o zarządzaniu.

Niezależnie od wskazanych uchybień, niedoskonałości warsztatowych, uwag krytycznych, sugestii, z których część ma charakter dyskusyjny, stwierdzam, że recenzowana przeze mnie praca doktorska Mgr Julity Mlaskawy pt. **Model powiązań innowacji bankowych z rozwojem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw**, spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim określone w ustawie z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 z późn. zm.) i wnoszę do Rady Wydziału Nauk Stosowanych Akademii WSB w Dąbrowie Górniczej o jej dopuszczenie do publicznej obrony.

Zbigniew J. Makiela

